

WILL SELF

A holtak észak-londoni könyve

Azt hiszem, a gyász meglehetősen konvencionális formája ütközött ki rajtam anyám halála után. Először sokkolt az eset. A kór kegyesen gyorsan, ám szívzaggatóan bánt el vele. A rák úgy rágta át magát a testén, mintha késésben lenne egy fontos találkozóról számos másik sikeres betegséggel.

Mindig arra számítottam, hogy anyám túl fog élni engem. Láttam magam, amint lassan erőtlén aggregénné aszalódom, negyven évesen még mindig otthon lakom kardigánt viselve – nem így alakult. Anyám halála egyfajta megkönnyebbülésként hatott, mindemellett bizarr volt és hallucinatorikus. Azon a héten, amikor haldokolva feküdt a kórházban, furcsa érzések gyötörték; úgy tűnt, a szélrohamok személyesen csak engem zaklatnak, s kocsim vezetése közben gyakran éreztem, hogy nem én haladok előre, hanem az út gördül visszafelé a kerekek alatt, mintha valami hatalmas díszletben mennék fölfelé.

Halála éjszakáján öcsém és én végig a kórházban tartózkodtunk. Felválta próbáltunk az osztály végén lévő helyiségben aludni, illetve mellette ülni. Szörcsögő hangot adva vette a levegőt. Húsa egyre csak sárgult és sárgult. Tudatában voltam, hogy már nincs magánál. A rák – vagy valami hozzá hasonló, ahogy az orvos mondta – a gerincbelseji meningitiszes folyadékon keresztül megtette útját az agyba. A kórt úgy képzeltem el koponyájában, mint valami tintaszerű gennyfelhőt. Öntudata, érzékelése, identitása, nevezzük aminek akarjuk, sarokba szorult, a felhő hátrataszigálta valamiféle elzárt térbe, ahol néha előtűnve, néha a homályba vesztegetve lüktetett egy digitális óra látszólagos emberségével.

Az egyik pillanatban még élt, a következőben már halott volt. Tömzsi nővér rohant megkeresni minket. A szoba műanyag falai közt összegubózva mindketten elszenderültünk. 'Attól tartok, eltávozott,' mondta. Én pedig magam elé képzeltem, ahogy Anya meztelenül, összeaszva halad lefelé a Gower Streeten.

Mire a szobájához értünk, már leterítették. Korábban nem értettem, mit is jelent mindez, most láthattam: az igazság az, hogy a test, a tetem valójában felravatalozza önmagát. Teste kisimult, mintha orkánszerű szél fújt volna végig a fáradt húson. S Anyának megváltozott a színe, ahogy megfigyeltem, fényes elefántcsontszínűről fénylő sárgára. A nővér, valamilyen különös indítatásból, hátrafésülte Anya haját a homlokáról, amely így legyezőszzerűen szétterült a párnán, két, villám alakú szürke hajcsík pedig halántékáról csapódott oda. A nővérek már régen kivették műfogсорát, s így az egész együtt – Anyám szoborszerű látványa, beesett arca, ahogy ott feküdt az apró szobában, körülötte az életbentartó technika a maga áramköreivel, zúrzavarosságával – azt az érzetet keltette bennem, mintha egy idegen bolygó királynője lenne csillogó, high-tech hintójában, előbújva a harmincas évek egyik, Buck Rogers stílusú sci-fi sorozatából.

Valami erős sziszegő hangot keltett a szobában, ami akkor sem csillapodott, amikor a kínai származású orvos – magas, sárga, elválasztott hajú – megállapította pamut hálóinge alá nyúlva, hogy megállt a szíve. Az orvos állán meglebbentek a fekete, göndör szőrök. Be-

jelentette, hogy halott. A sziszegés abbamaradt. Éreztem, ahogy lelke kirepül a helyiségből, bele London narancs fényeibe. Hajnali három körül járhatott az idő.

Mikor kezdtem elfogadni a tényt, hogy Anya tényleg elment, tartós depresszió ereszkedett rám. Úgy éreztem, elvesztettem egy ellenfelet. Valaki, akivel szemben tesztelhettem önmagam. Legnagyobb rajongóm és legszigorúbb kritikusom, mindenekfölött pedig kiváló társalkodó, akit éppencsak kezdtem megismerni, mint személyiséget – lenyírbálva kapcsolatunkról azokat az érzelmi előítéleteket, amelyek hozzájárulnak a szülők és gyermekeik közti viszonyok kényszerzubbonyá alakításához.

Amikor kitisztultam a depresszióból, kezdődtek az álmok. Éjjelről éjjelre azon kaptam magam, hogy furcsa helyzetekben futok össze anyámmal. Álmaimban esti összejöveteleken tűnt föl (hívatlanul), vagy a munkahelyemül szolgáló iroda egyik iratgyűjtő szekrénye mögé kuporodva, vagy valamilyen tömegközlekedési eszközön, amint vészjóslóan himbálódzik egy kapaszkodón. Ezekben az álmokban nyíltan vállalta, hogy halott, meg sem próbálta színlelni, ő egy az élők közül, sokkal inkább fölszívódott benne a halál személyiségére tett hatása, nagyjából ugyanúgy, mint a többi szarság, amit az élet hozzávágott: néhány elhibázott házasság meg egy kollekciónyi gyerek, akik – mindent összevetve – némi csalódást jelentettek számára.

Amikor megpróbáltam tiltakozni, rávilágítani, hogy saját nézetei szerint (buzgó ateista és materialista volt) neki most finoman bomlania kellene valahol, ilyenkor mindig rámmeredt unott tekintettel, majd azt mondta jellegzetes pléhpofával, 'Na és, meghaltam, de nem fekszem le. Nagy ügy.'

Az volt. Amióta csak az eszemet tudom, anyám mindig a halál utáni élet gondolatával szembeni ellenérzését hangoztatta, ami többnyire egy terjengős értekezést jelentett a halállal kapcsolatos mindama ünnepi cicomákról, amit a társadalom megtervezett. Főleg a temetkezési üzletágot vetette meg: Anya szerint egyszerűen csak pénzkicsalási módszer a gyászoló emberektől, akik mindezt aligha engedhetik meg maguknak.

Egy vagy két évvel halála előtt azt mondta nekem, hogy – ha egyáltalán lehetséges – próbáljak meg összehozni számára egy csináld-magad temetést. A vállalat látszólag fönntartott némi lehetőséget, amivel leszoríthatod költségeidet körülbelül 250 fontra. Viszont neked kell elkészítened az ércurnát, és én soha nem voltam jó semmi olyasmiben, ami nem beláthatóan praktikus. Az iskolában két évembe telt, mire meg tudtam csinálni egy akril húrtartót, és még akkor sem működött.

Szóval, amikor Anya meghalt, mindent a szokásos módon rendeztünk el, de szerényen. Temét a Golders Green krematóriumban égették el. Csak a legidősebb bátyám meg én mentünk el – tudtuk, ellenzett volna bármiféle tömeget. Ültünk a kápolnában a legrébb urnát szemlélgetve. Egy temetkezési alkalmazott kacszózott keresztül a padsorok közti folyosón, intett, hogy álljunk föl, majd egyik oldalt eltűnt, miközben föltűnően vakargatta szürkenadrágos alfelét vagy figyelmetlenségéből, vagy mert ránk se hederített. Fölbúgtak az elektromos motorok, Anya előrelendült, minden szándéknak és célnak megfelelően, végső nyughelye felé.

Körülbelül egy héttel később Anya papirosainak rendezgetése közben találtam egy újságkivágást a csináld-magad temetésről. Bűnbánóan kidobtam. Szintén a kezembe akadt egy betétkönyv, amely szerint 370 fontot fizetett be valami Ökológiai Építészeti Társaságnak. Fölhívtam őket: a Mr. Hunt nevű alak azt mondta, valóban így történt. Anyám egy hagyományos mongol *jurta* hetedének tulajdonosa, amit valamilyen okból egy Wincanton környéki mezőn állítottak föl. Azt válaszoltam Mr. Huntnek, tartsák meg a hetedet; kézenfekvő megoldásnak tűnt emléke ápolására.

Mindeközben az álmok folytatódtak. És Anyának ezekben sikerült ugyanolyan meghökentően viselkednie, mint élete során, csak egészen más okokból. A halállal magára öltötte az öszinteség meg a szociális éleslátás köpönyegét, amiket inkább tulajdonítottam magamnak, mintsem neki. Az álombéli esti partykon végig megjegyzéseket tett nekem arról, hogy az emberek mennyire elbizakodottak és milyen rossz ízlésről árulkodik a külsejük, mindezt pedig olyan hangosan, mesterkélt hangon, hogy – szükségtelen mondani – végig elsuhanzt célpontjai füle mellett. Bizonyos idő után föladtam, hogy saját elpusztulásának logikájával győzzem le őt; értelmetlen volt kísérletezni. Anyában már régen megszűnt az oksági szemlélet iránti fogékonyság. Azt hiszem, innentől már apám esete lett volna, a férfié, aki úgy alkalmazta a dialektikát, mint a japánok a bambuszszálakat a háború alatt.

Nagyjából hat hónappal Anya halála után az álmok egyre inkább elmaradoztak s végül mindenestül elenyésztek. Helyüket rövid időre egy rendkívül intenzív periódus váltotta föl, amikor rendszeresen azt hittem, Anyámat fedeztem fel jónéhány utcán lófráló emberben. Sétálok a West Enden vagy a Cityben, amikor is – általában az út másik oldalán – látom Anyát baktatni boltok kirakatait nézegetve. Az öltözkééről ismerem meg. Anya hajlamos volt vízilovaktól kölcsönkért nadrágokat hordani, vagy egyéb afrikai stílusú ruhákat, amikben kényelmesen ellakhatott volna egy teljes járőrcsapat. Különbféle műanyag és vászon táskából egész kollekcióját hordott mindig magával a karjáról lelógatva, telezsúfolva modern irodalommal, élelmiszerekkel meg vattázott papírsebkendővel.

És ahogy közelebb húzódtam, a hasonlóság minden esetben elillant. Nemhogy nem Anya volt az, hanem még abszurdnak is tűnt, hogy egyáltalán ekkora hibát elkövethetek. Ez a kései középkorú nő nem is hasonlított rá, rosszul öltözött, hagyományos külsejű. Abszolút nem afféle nő, aki azt mondaná impotens fiatalemberekre, hogy 'töketlenek', vagy finnyás csajokra, hogy 'csokoládéfagyit szarnak'. Mégis, Anya halálának ténye mindig újra szíven ütött, mintha ilyesmi még nemigen történt volna azelőtt, és az elmúlt fél év sikertelen kapcsolatba kerülési kísérletei kizárólag annak köszönhetők, hogy 'pokolian el volt foglalva'.

Amikor abbamaradt az utcai hamis Anyák látása, úgy véltem, immár elfogadtam halálát. Akármilyen gyakran gondoltam is rá, néha szomorúsággal, néha örömmel, hiánya már nem rágott, mint alapos patkány a villanykábel. Túljutottam rajta. Még ha, mint Marcellus Albertinus halála után, időről időre úgy is éreztem, hogy az ok, amiért már nem hiányolom Anyát olyan hevességgel, az az, hogy más emberré lettem. Ha összefutottam volna vele egy esti partyn, teljesen tisztán, valószínűleg nem ismert volna meg. Meghalt az anyám.

Mindez még sokkal inkább tette azokat az eseményeket, amelyek halála évének telén estek meg velem. Egy ködszitalós, komor kedd délután a Crouch Hillen sétáltam lefelé a Crouch End felé. Három óra körül lehetett. Kivettem a délutánt és úgy döntöttem, megláto-

gatom egyik barátomat. Egyszer csak az út másik oldalán sétálva megpillantottam Anyát. Valami kékes gyapjuszövecszerű, hosszú kabátot viselt fekete nadrággal, kezében Barnes&Noble könyvtasak, egy óriási kézitáska meg egy Waitrose szatyor. Hajtókáján CND* jelvény, s az ismerős, 'lesz még sírás ágybamenetel előtt' arckifejezéssel nézett a világba.

A legelső pillantásra szerzett benyomásom Anyáról oly tiszta volt és éles, jelenléte anyyira kézzelfogható, hogy egy pillanatra sem kételkedtem érzékeim tanúságtételében. Anyára néztem, az érzelmek hármassága feszült bennem: vonzódás és zavartság keveredett egyfajta akut zavarral. Az a sajátosan ismerős érzelmi hullám söpört végig rajtam, amely mindenestül elárasztotta a félelmet és a kétséget, amire mindenki számítana, ha megpillantaná halott anyját a Crouch Hillen fölfelé sétálni.

Átvágtam az úton, hogy odasétáljak hozzá. Húsz lépésnyire voltam tőle, amikor meglátott. Mielőtt arcvonásai üdvözlő mosollyá álltak volna össze, észrevettem rajta a lányos derűltség apró ajakbiggyesztéssel járó kifejezését – szintén ismerős pillanat: azt jelentette, 'Téged jól átvertek'. Arcon csókoltuk egymást; Anya végigmért, hogy konstatálja, hány kilóval mérlegeltem a küzdelemre az étellel. Majd a bolti kirakat felé intett, amelyiket éppen nézegetett. 'Hihetetlen, hogy mennyit kérnek ezért a szarért, valaki biztos elviszi.' Ugyanaz a határozottan közép-atlanti akcentus, ugyanaz a frappánsan megsárgult, egyenetlen műfogsor. Ez Anyám.

'Anya,' mondtam, 'mit keresel a Crouch Enden? Soha be nem tetted ide a lábad, kivéve ha a macskát el kellett vinni az állatorvoshoz, mégcsak nem is szereted.'

'Hát, most itt élek.' Hangjában semmi zavartság. 'Persze rossz, hogy nincs földalatti, de elég normálisan járnak a buszok. Van néhány jó üzlet a sétányon, és épp most nyílt igazi delicatessen. Kérsz halvát?' Anya az orrom alá dugta öklét, majd kinyitotta, benne összenyomódva némi nyúlós halva. Félig elfogyasztotta, de még mindig rajta volt az arany fólia. Ismét elmosolyodott.

'De Anya, mit csinálsz a Crouch Enden? Te halott vagy.'

Méltatlankodva válaszolt, 'Persze hogy halott vagyok, butuskám, mit gondolsz, mit csináltam az elmúlt tíz hónapban? A Karib-tengeren hajókéztem?'

'Honnan a pokolból tudhatnám? Azt hittem, utoljára a Golders Green krematóriumban láttunk, soha nem gondoltam volna, hogy megpillantalak a Crouch Enden egy kedd délután. Anyám izgatott hadarásából az világlott ki, őszintén megdöbbenette, hogy képtelen vagyok megérteni föltámadását.

'De, a lényegre térve, te mit keresel a Crouch Enden? Miért nem a munkahelyeden vagy?'

'Úgy gondoltam, kiveszem a délutánt. Nagyon semmi sincs most az irodában. Ha benn maradtam volna, csak a papírjaimat kevergethetném oda-vissza, hátha tudok kreálni valami melót.'

'Ez hozzáállás kérdése, ifiúr. Jó helyen vagy. Mi ütött beléd? Mindig a csúcson akarsz kezdeni, muszáj megtanulnod kitaposni a magad ösvényét az életben.'

'Élet, Anya? Aligha hiszem, hogy az „Élet”-ről kéne beszélgetnünk! Inkább azt mondd el,

* Nukleáris Leszerelésért Mozgalom

milyen halottnak lenni! Miért nem szóltál valamelyikünknek, hogy haláloed után a Crouch Enden laksz? Azért fölhívhattál volna...'

Anyát egyáltalán nem dúltam föl, az órájára nézett, egy másik vacak Timex, megkülönböztethetetlen az utolsótól, amit rajta láttam. 'Késő van. Mennem kell a tanfolyamra. Ha bármit meg akarsz tudni az élet utáni halálról, látogass meg holnap. A Rosemount Avenue 24-ben lakom, földszinti lakás. Iszunk egy teát, csinálok valami süteményt.' S azzal a fajta hanyag puszival búcsúzott, amit régebben is mindig akkor adott, ha sietett, majd elballagott a Crouch Hillen fölfelé, én meg ottmaradtam földbe gyökerezett lábakkal, elbódultan. Amit nem tudtam elviselni, az nem annyira az élet halál utáni ténye, hanem a fesztelenség, ahogy Anya mindezt kezelte. Valamint az, hogy a Crouch Enden lakik. Anya mindig is lesújtóan sznob volt abban a kérdésben, hogy ki hol él Londonban; bizonyos külvárosokat – mint a Crouch End is – a hihetetlenül közönséges jelzővel látott el illemlőnyvében. A felismerés, miszerint van élet a halál után, elég jelentéktelennek tűnt összevetve Anya megdöbbenően új tulajdonságaival.

Talán el kellett volna mennem valakihez elmesélni a kalandomat. De kihez? Minden, amit egy agyfürkésző kínálni tudott volna, a felvétel az osztályra majd a gyógyszeres kezelés. Különb is, minél jobban bizonygattam volna az embereknek, mennyire valós is volt az élményem, annál jobban biztosak lettek volna benne, hogy egy szokatlanul bonyolult deluzórikus állapot áldozata vagyok.

Semmi kedvem sem volt pszichiátriai ágyútoltelékként végezni, inkább elmentem a bárátomhoz, akinél kellemes délutánt töltöttem el műveltségi játékkal. Tegyük föl, hogy mindez valóság? Többet kellett megtudnom Anya föltámadásáról, aki mindig olyan együttérzően tudott beszélni arról, ami az emberekkel történik haláluk után: 'Elrohadnak, ennyi. Beteszik őket egy dobozba aztán elrohadnak. Az egész vallási körítés egy nagy rakás gané.' Félretéve az egész csodálatos jelenséget, tényleg látni akartam Anyát, amint alázatosan visszavonja a halál utáni életéről alkotott nézeteit, olyannyira, hogy az elkövetkezendő harmincegynéhány órában úgy éreztem magam, mintha minden menne tovább a maga kerékvágásában. Mágikus gondolkodási gyakorlat. Arra számítottam, ha úgy viselkedek, mintha semmi sem történt volna, Anya várni fog a süteménnyel a Rosemount Avenue-n, de ha bárkinek is kifejegek valamit, az istenek támadásba lendülnek, hogy elsöpörjék.

A Rosemount Avenue egyike a külvárosi London azon dombteteji utcáinak, ahol az út olyan rosszindulatú ívben hajlik meg, mint egy bálna makadám borítású háta. A házak magas nyeregtetejükkel a Viktória-kort idézik, a vörös cserepek meg a korabeli falak pedig azt a benyomást keltik az emberben, mintha megkeményedett takonyból faragták volna ki őket. A fásor titulus valószínűleg arra a nyolc vagy valamivel több platánfára utalt, amelyek az út két oldalát szegélyezték. Ezeket oly kegyetlenül metszették meg, hogy – mindennél jobban – fölfelé fordított, amputált lábakra emlékeztettek. Az út domborulatán egyensúlyozgatva borzongás futott végig rajtam. Honnan a hátborzongató képek a fejemben? A másodszori találkozás lehetősége okán egy halott személlyel? Elveszítettem lelki egyensúlyomat? Önvizsgálatom eredményeképpen nemleges válaszra jutottam. Az az igazság, hogy a külvárosi utcák, ha elég hosszadalmasan nézel végig bennük, folyton egyfajta végességérzetet idéz-

nek elő – a bőr alatti koponyáét. A kaszás mindig a buszmegálló bódéja mögött várakozik. Látszik a palástja egészen térdmagasságig; a többit eltakarja az útvonalak térképe.

A 24-es számú ház földszintje meglehetősen szegényesen festett az utcáról nézve. Az ablakokon nem lehetett belátni, hacsak az ember le nem ment az alagsorba. Ám még mielőtt lesétáltam volna, megjelent Anya teaszűrővel kezében. 'Egész délután ott fogsz állni? Fölforrt a víz.' A halál semmit sem tett azért, hogy valamicskét is tompítson Anyám türelmetlenségén. Továbbra is ott lebegett körülötte az alig visszafojtott, idegesen vibráló energiamező; egy aktívabb, fizikálisabb korban Anya valószínűleg lovakat tört volna be, vagy a beduinokkal járt volna fosztogatni.

A lakásba lépve arra lettem figyelmes, hogy Anya neve ott van a csengő alatt. Látványa valamilyen okból sokkolt. Úgy hittem, Anyának inkognitóban kellene folytatnia. Mindenesetre elég félelmetesen hatott halál utáni élete. Mi lesz, ha rájönnek a vasárnapi lapok? Kínos helyzet alakulhatna ki. 'Anya, miért tartottad meg a neved? Ha Londonban fogsz élni, nem kellene megváltoztatni? A halál gondjaira bízott emberek nem aggódnak a nyilvánosság elé kerüléstől?' – kérdeztem.

Anya bosszankodva fölsóhajtott. 'Nézd, senki sincs „a halál gondjaira bízva”. Mikor meghalsz, elköltözől London egy másik negyedébe, ennyi az egész. Pont.'

'De Anya, és az előadás a Golders Greenben? Nem voltál az urnában?'

'Rendben, elfogadom, az a rész kicsit homályos. Egyik pillanatban még a kórház – mellesleg teljesen szarul voltam –, a következőben pedig már néhány ingatlanügynök vezetett körül ebben a Crouch End-i lakásban.'

'Ingatlanügynökök! Halott ingatlanügynökök?'

'Igen, ők is halottak, az egész öngazgatott, kicsit olyan, mint egy kommuna.'

Anya eszkatológiai revelációi kezdtek enyhén szétáradni bennem: leroskadtam egy díványra. Új nézőpontom visszazökkentett, körbenéztem a lakásban. Még soha nem láttam igazi elíziumi ingatlant. Ami azonnal föltűnt Anya végső nyughelyében, ha egyáltalán ez az, hogy jócskán élete utolsó tíz évének lakhelyére emlékeztetett.

Ugyanaz a nagyszoba díványokkal meg székekkel. Az egyik oldalon a főzőfülke, a szoba túlsó végén magas kétszárnyú ajtó, amely a hálósobára nyílt. Egy másik hátsó ajtón keresztülnézve pedig üvegezett erkélyajtót fedeztem föl, ami kicsiny, ápolt kertet választott el a lakástól. A falakon találmokra választott, nem odaillő poszterek, festmények és rengeteg könyv a lakásban; polcra téve, vagy halmokban az asztalokon. Az egyik szék karfáján félig kész korrektúra hevert.

Az alapvető különbség az új lakásban az volt, hogy míg annakelölte az összes alkalmas felületen szétszórva testvéreimről meg rólam készült fotók álltak bekeretezve vagy műanyag kockákba foglalva, addig az Anya mostani beállítódásairól árulkodó dekoráció tökéletesen ismeretlennek tetszett. Soha nem látott emberek fotói árasztották el a belső teret. Az én ízlésemnek túl mézesmázos fiatal férfiak és más, idősebb emberek képei. Rendkívül díszes ezüst keretből jókedvű pár vigyorgott rám, ciprusiaknak véltem őket. Fölkaptam egy képeslapot, amit éppen pont Madeiráról küldtek Anyának, s végigfutva a hátulján azt vettem észre, hogy az üdvözlét nem intelligens női kéz, sem macskaként kaparó férfi műve.

Fölismeréseim mellbevágtak, de szótlán maradtam. Újfent biztos voltam benne, ha nyo-

mást gyakorolok Anyára, semmi lényegeset sem fog elmondani halál utáni életéről.

Elkészült a teavíz. Anya kiöntötte a vizet egy edénybe, majd a tálcára helyezte a csészék, a cukor, a tej és a tányérnyi kedvenc csokireszelékes süteményem mellé. Behozta a szobába és az előttem lévő alacsony asztalkára rakta. Töltött egy csésze teát, miközben süteménnyel kínált. A beszélgetés átmenetileg elakadt. A süteményeket rágcsáltam, Anya pedig visszament a fürkébe, hogy kinyisson egy doboz macskaeledelt, majd két fekete macskakölyköt engedett be a hátsó kertből.

'Szóval új macskák.'

'Aha, az Tillie, ez pedig Margaret.' A macskák beóálkodtak a bútorokhoz dörgölődve. Azon kezdtem ábrándozni, vajon ismerősök-e, és anyám valóban mindig az a boszorkány volt-e, amilyennek apám lerajzolta.

Áttértem a könyvek böngészésére. Nem az evilági gyűjtemény – azt én örököltem –, de ugyanaz az érdeklődési kör: Virago Klasszikusok, rengeteg Henry James és Proust számos eltérő kiadásban, számtalan különféle regény, kertészeti meg konyhaművészeti könyvek. Addigra már elég leplezetlenül kerestem valamit, egy nyomravezető jelet. Nem bírtam bevallani magamnak, de Anyának holtában sikerült még egyszer ugyanannyira fölidegesítenie, mint életében bármikor.

Odamentem a telefonállványhoz. Nyitott címlista hevert rajta, kelletlenül belepörgettem. Ismét ugyanazok a nevek, ám tökéletesen más embereket fedtek, föltehetőleg a fotókon láthatókat, a képeslapküldőket. Anya mindig könnyedén szerzett ismerősöket. Nem is annyira a barátságos természete miatt, mint inkább bizonyos hatékony tulajdonságok mirigyszerű kiválasztása következtében, s mindezt oly érzékelhetően, mintha a homlokán keletkezett nyílásból a sülő kenyér illata kezdene kiáradni. Szerintem ezek a hatékony tulajdonságok egyet jelentettek a legrosszabbféle megtévesztéssel. Ha létezett volna bármiféle szervezet Személyiségreklámozás Szabályainak Felügyelő Bizottsága néven, számos, Anyával kapcsolatos panasz érkezett volna hozzájuk. Az állvány alatt rakásnyi telefonkönyv – telefonkönyvek meg valami más, telefonkönyv alakú, de nem számok gyűjteménye. Lehajoltam, majd kihúztam a gerincénél fogva. Mégis egy telefonkönyv. *A holtak észak-londoni könyve*, szólt a cím; alatta pedig: A-Z. Borítója a szokásos vékony, sárga karton, és rajta az ugyancsak mindennapi, határozatlanul művészkedő vázlat – ez esetben a Kensal Green temetőről. Belelapoztam.

'Szóval még öt perce sincs, hogy jöttél, s máris telefonálni akarsz,' mondta Anya a fürkéből visszajövet.

'Anyá, ez micsoda?' – kérdeztem a könyvet magam elé tartva.

'Oh az. Hát, az a gyanúm, te egyfajta vallási szövegnek neveznéd.' Bátoratlanul fölkacagott.

'Anyá, nem gondolod, hogy ideje lenne tisztáznod velem, mi is ez az egész?'

Leültünk az asztalhoz (hasonló viaszosvászon borító, hasonlóan kék, virágmintás asztalterítő), közöttünk *A holtak észak-londoni könyve*.

'Nos, ilyesmi,' kezdte. 'Amikor meghalsz, fogod magad, és London egy másik részében kezdesz élni. Ennyi.'

'Hogy érted azt, hogy ennyi?' Már láttam is magam előtt, micsoda nehézségek kereked-

nek e radikálisan új halálszemlélet kapcsán, mégha ennek egyik példájában szerepeltem is. 'Hogy érted azt, hogy ennyi? Ki dönti el, hogy London melyik részén? Hogyan lehetséges az, hogy erről még soha senki sem hallott? Hogy a francba nem ismerik föl az emberek a tömegközlekedési rendszert eldugító holtakat? És a kifizetendő számlák? Meg ez a telefonkönyv? Nehogy azt mondd, hogy ez az Észak-Londonban valaha elhunyt emberek teljes listája, mert nem elég vastag. És mi van a halott ingatlanügynökökkel, kinek dolgoznak? Egy Legfelső Ingatlanügynöknek? S miért pont Crouch End? Hiszen utálod.'

'Lehetett volna rosszabb is, néhány halott Wansteadben lakik.'

'Mi volt a wansteadiekkel, mikor még éltek?'

'Máshol laktak. Mondjuk East Finchley-ben vagy Grays Thurrockban, akárhol.'

'Anyá, válaszolsz a kérdéseimre, vagy nem?'

'Előbb hozok még egy csésze teát kedvesem.'

Végül kifacsartam belőle a magyarázatot. Többé-kevésbé ezt lehetett kivenni mondanójából: amikor meghalsz, London egy másik negyedébe költöazol, ahol nagyjából ugyanazt azt életet folytatod, mint azelőtt. Rengeteg halott él Londonban, s működik jópár halott üzlet. Ha már néhány éve halott vagy, arra biztatnak, költözz vidékre.

A halott közösség öngazgatáson alapul, és vannak holtak a legtöbb nagy vállalkozásban, szervezetben meg intézményben. Néhány, önrendelkezésen alapuló szolgáltatás is létezik, de összességében a halott szolgáltatások az 'élőkkel' együtt futnak. A halottak többnyire dolgoznak, néhányan élő vállalatoknak. Anya például egy élő kiadóvállalatban.

'Jó. Úgy ahogy kapisgálok, viszont azt még mindig nem magyaráztad el, miért nem tud róla senki. Így beavatva kikiabálhatnám a tetőgerendáig. Eladhatnám a sztorit a bulvárlapoknak.' Addigra már eléggé megdolgoztak a fejlemények, előre görnyedve, magamról megfelledezve tölttem magamba a csokireszelékes sütit hatalmas korty teák kíséretében. Észre sem vettem, hogy a kismacskák a cipőfűzőimet rágják. Anya higgadt maradt.

'Az egészben az a furcsa, hogy csak alig néhány ember fut össze ismerős holtakkal. Ezt csak azért mondom, hogy lásd, milyen nagy és ismeretlen is a város valójában. Mégha az emberek találkoznak is halott ismerősökkel vagy rokonokkal, nem úgy tűnik, hogy hajlamosak lennének világgá kürtölni a hírekben.'

'De Anya, téged mindig is érdekelték a dolgok, és végig úgy vélted, haláloed után elrohadsz. Miért nem jártál a végére mindennek? Ki a főnök? Az „I” betűs?'

'Honnan tudhatnám? Dolgozom, tanfolyamra járok, megetetem a macskákat, meglátogatom néhány barátomat, utazgatok. Én nem vagyok olyan okos, mint te, ha én egyáltalán reflektálok erre az egészre, az úgy tűnik, tökéletesen megfelelő. Ha napokon keresztül csak a halál utáni életet próbáltam volna elképzelni magamban, az igazi Crouch Endnek, ahol most élek, valószínűleg csak egy nagyon halvány másolatával hozakodtam volna elő.'

'Mi ez a tanfolyam?'

Anyá a könyvre mutatott. 'A telefonkönyvet összeállító emberek rendszeres tanfolyamokat tartanak a frissen elhunytaknak. Végigmennek a könyv elején lévő kék oldalakon, és elmagyarázzák a legjobb, legmegfelelőbb halott életvezetési módokat.'

'Gyaníthatólag rengeteg az olyan új halott, akit rosszul traumatizáltak.' Talán ezen a gondolatomon érződött az illetéktelen lelkesedés. Még mindig tátongó réseket próbáltam

keresni Anya külvárosi nekro-utópiáján.

'Oh, egyáltalán nem. Értsd, ahogy mondom: a legtöbb, fájdalmas betegségben szenvedő vagy magányos ember egyszerűen csak túlságosan is megkönnyebbül ahhoz, hogy rájöjjön, oszlás helyett Winchmore Hillre vagy Kentonba került. A tanfolyamok célja csupán hangsúlyozni a helyzet konkrét valóságát. Van valami hihetetlenül megnyugtató abban, ahogy egy hideg templom műanyag székén ücsörögve a telefonkönyvet olvasgatod, majd egy pattanásos ifjoncra bámulsz, aki nyikorgó, mágikus tollával egy fehér táblára próbál rajzolgatni.'

'Értelek. De Anya, te mindig is olyan szikrázóan energikus voltál. Abszolút nem rád jellemző ez a visszafogottság. Nem vagy kíváncsi rá, hogyan áll össze a dolog? Mi megy a többi városban? Ugyanez? Ha a holtak némi idő elteltével kiköltöznek vidékre, azok a részek nem dugulnak be, nem zombisodnak el? Milliányi kérdésre szeretnék választ kapni. Mindig gyűlöltem a csoportosulásokat, most pedig simán aláveted magad egy vallási indoktrinációnak, amit látszólag a British Telecom halott alkalmazottai irányítanak. Miért? Krisztus szerelmére, miért?'

'Igen, ugye kicsit torokszorító. Azt hiszem, bizonyos, hogy a halál meglágyított.'

Tovább fecserésztünk még némi ideig. Anya a szexuális életem felől érdeklődött, meg hogy átléptem-e a számlámon a hitelkeretet. A család többi tagjára szintén rákérdezett, hangot adva véleményének, miszerint mindkét testvérem örült, s a meleg ismerőseink 'rendes srácok'. Ez már jellemző volt s biztató. Megengedte, hogy közelebbről is szemügyre vehessem *A holtak észak-londoni könyvé-t*. Egy nyíltan ellaposodott szöveg, csupa adat, semmi prófécia vagy parancsolat. A bevezető oldalak olyan semmitmondó kijelentéseket tartalmaztak, mint például: 'Az ön (halott) identitása a legtöbb hivatalos vizsgálattal szemben ki kell, hogy tartson. A legnagyobb, közszolgáltatást végző hivatalokban holtak is dolgoznak, minden okmányt naprakészen biztosítva a halott emberek számára. Ha ön bármilyen esetben nehézségekbe ütközik, hívja a listában felsorolt Halott Polgárok Tanácsadó Hivatalainak egyikét.' És így tovább.

Valahogy lehűtött a könyv olvasgatása, abba is hagytam Anya zaklatását kérdéseimmel. Körülbelül egy óra múlva jelezte, egyik barátja partyjára hivatalos. Nem akarok én is elmen-ni? 'Valószínűleg jobban teszem, ha nem ismerkedem össze holtakkal,' és rögtön lemond-tam az invitálást. 'Sajnálom Anya.'

'Nincs belőle sértődés fiam,' s elmosolyodott. E jellemétől idegen reakció meg az, hogy nem öntötte el a vad düh, aggodalmat szült bennem. Éppen akkor eresztett utamra, amikor az Ally Pally* válla fölött előbukkant a sápadt hold parányi teste. Fejemben bűgő természet-főlötti gondolataimmal s félelmeimmel indultam el a Stroud Green Road felé.

Azon az éjjelen delfin módjára hánykolódtam ágyamban. Lepedőmből facsarni lehetett az izzadságot. Úgy éreztem, egy óriás... Anya nyirkos markában vergődök! Föliadtam, 3:22, az ébresztőóra vörösen pislákkolt. Fölültem ágyam szélére gyöngyöző homlokomat ringatva. Azon gyötrődtem, honnan jött rám ez a rémálom. El akartam árulni Anyát. Talán dolgozott bennem a vágy, hogy egyszer s mindenkorra megváltoztassam a metafizikai status quo-t, vagy mert rá akartam nyitni az emberek szemét életük valóságára, sőt, hogy megpróbáljam

* Az Alexandra Palace (az észak-londoni Alexandra parkban lévő épület) népszerű neve.

beköpní a Legfelsőbb Létezöt. Rettentően önző dolog volt – a sértett büszkeség. Tarthatta volna a kapcsolatot velem, ehelyett hagyott keresztülmenni minden bánaton, mialatt ő a Crouch End boltjainak környékén bámészkodott. Igazán szervezhetett volna valamiféle előadást egy szeánsz médiuma segítségével, vagy legalább írt volna levelet, esetleg rámtelefonál. Megértettem volna. Hát, nem vitte túlzásba számaim tárcsázását a síron túlról. Erősen elhatároztam, földobom az egész kócerájt.

De eljött a következő nap, és a földalatti peronján álltomban egy szétmorzsolts műanyag pohár peremét szemlélgetve (mintha újabb fontos dolog lenne ott), meginogtam. Egész dél előtt kábultan ültem íróasztalom előtt, nem mintha valamit is számítana. Aztán az ebéd, zavartan ücsörögtem egy kávézóban.

Amikor ebéd után visszamentem az asztalomhoz, megcsörrent a telefon. Anya volt az.

‘Azért hívtalak, hogy megtudjam hogy vagy.’

‘Megvagyok, Anya.’

‘Hívtalak, amikor nem voltál bent, valami csaj vette föl. Megkaptad az üzenetet?’

‘Nem, Anya.’

‘Mondtam neki, személyesen neked adja át, miután leírta. Mi a fene van az emberekkel a munkahelyeden?’

‘Semmi, Anya. Valószínűleg elfelejtette.’

Anya folsóhajtott. Az ő szemében az elveszett telefonüzenetek mindig is a bábeli dekadencia csúcsát jelentették. ‘És, most mit csinálsz?’

‘Dolgozom, Anya.’

‘Kissé mogorva vagy ma. Mi a gond, nem tudtál aludni?’

‘Nem. Kicsit sok volt a tegnapi nap.’

‘Rendbejössz fiam. Nézz el este, ismerkedj meg Krisztossal, a barátom – ciprusi görög –, a nagybani gyümölcsházban érdekelt, szabadidejében viszont írogatni szokott. Tet-szeni fog.’

‘Ja, tudom, láttam tegnap nálad a fotóját. Ő is halott, Anya.’

‘Hát persze. Legyél itt pontban nyolckor. Főzök vacsorát. És hozd el néhány ingedet, nálam kivasalhatod őket.’ Letette.

Ray, aki a velem szemközti asztalnál dolgozik, furcsán méregetett, miután leraktam a kagylót.

‘Minden rendben?’ – kérdezte. ‘Mintha az előbb azt mondtad volna a telefonba, „Anya”’.

Szóltanul néztem, szétesetten éreztem magam. Ebből hogy másszak ki? ‘Nem... nem, aaa... nem azt mondtam, „Anya”, hanem azt, hogy „Manya”, egy srác beceneve, „Manya”, ré-gi haverom.’

Nem igazán vette be. Már jóideje együtt dolgoztunk, többnyire tudta, mi van velem, de mit mondhattam volna? Azt nem, ki is hívott valójában. Soha nem élném túl a szégyent, hogy van egy anyám, aki rámtelefonált az irodában.

Domokos Tamás fordítása